

FONTI ANTICHE**CUMA**

1. *Dionigi di Alicarnasso* - Antiq Rom 7.6.3.1 to Antiq Rom 7.6.4.9 διαπραξάμενος δὲ ταῦτα καὶ τιμηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀρικηνῶν πολλαῖς δωρεαῖς ἀπέπλει διὰ ταχέων αὐτὸς ἄγγελος τοῖς Κυμαίοις τῆς αὐτοῦ νίκης βουλόμενος γενέσθαι: εἶποντο δ' αὐτῷ πολλαὶ πάνυ τῶν Ἀρικηνῶν ὀλκάδες τὰ λάφυρα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τῶν Τυρρηνῶν ἄγουσαι. 7.6.4 ὡς δὲ πλησίον ἐγένοντο τῆς Κύμης, ὀρμίσας τὰς ναῦς ἐκκλησίαν τοῦ στρατοῦ ποιεῖται, καὶ πολλὰ μὲν τῶν προεστηκότων τῆς πόλεως κατηγορήσας, πολλοὺς δὲ τῶν ἀνδραγαθησάντων κατὰ τὴν μάχην ἐπαίνους διελθὼν ἀργυρίον τε διαδοὺς αὐτοῖς κατ' ἄνδρα καὶ τὰς παρὰ τῶν Ἀρικηνῶν δωρεὰς εἰς κοινὸν ἅπασι καταθεὶς ἡξίου μεμνήσθαι τῶν ἐβεργεσιῶν, ἂν καταπλεύσωσιν εἰς τὴν πατρίδα, καὶ ἂν τις αὐτῷ ποτε συμβαίῃ κίνδυνος ἐκ τῆς ὀλιγαρχίας ὡς δύναμις ἐκάστῳ βοηθεῖν.
2. *Dionigi di Alicarnasso* - Antiq Rom 7.7.1.1 to Antiq Rom 7.7.1.5 Οὗς συνεργοὺς καὶ συναγωνιστὰς λαβὼν καὶ ἃ δεήσει πράττειν ἐκάστοις ὑποθέμενος τοῖς τ' αἰχμαλώτοις, οὗς ἐπήγετο, προῖκα δοὺς τὴν ἐλευθερίαν, ἵνα καὶ τὴν ἐκείνων εὐνοίαν προσλάβῃ, κατέπλει κεκοσμημέναις ταῖς ναυσὶν εἰς τοὺς τῶν Κυμαίων λιμένας.
3. *Pausania* - Graeciae descriptio 10.12.8.1 to Graeciae descriptio 10.12.10.5 8 τὴν δὲ ἐπὶ ταύτῃ χρησμοὺς κατὰ ταῦτα εἰποῦσαν ἐκ Κύμης τῆς ἐν Ὀπικοῖς εἶναι, καλεῖσθαι δὲ [αὐτὴν] Δημῶ συνέγραψεν Ὑπέροχος ἀνὴρ Κυμαῖος. χρησμὸν δὲ οἱ Κυμαῖοι τῆς γυναικὸς ταύτης [ἐς] οὐδένα εἶχον ἐπιδείξασθαι, λίθου δὲ ὑδρίαν ἐν Ἀπόλλωνος ἱερῷ δεικνύουσιν οὐ μεγάλην, τῆς Σιβύλλης ἐνταῦθα κείσθαι 10.12.9 φάμενοι τὰ ὄστᾶ. ἐπετράφη δὲ καὶ ὕστερον τῆς Δημοῦς παρ' Ἑβραίοις τοῖς ὑπὲρ τῆς Παλαιστίνης γυνὴ χρησμολόγος, ὄνομα δὲ αὐτῇ Σάββη: Βηρόσου δὲ εἶναι πατὴρ καὶ Ἑρυσμάνθης μητρός φασι Σάββην: οἱ δὲ αὐτὴν Βαβυλωνίαν, ἕτεροι δὲ Σίβυλλαν καλοῦσιν Αἰγυπτίαν. 10.12.10 Φαεννίς δὲ θυγάτηρ βασιλεύσαντος ἀνδρὸς ἐν Χάοσι καὶ αἱ Πέλειαι παρὰ Δωδωναίοις ἐμαντεύσαντο μὲν ἐκ θεοῦ καὶ αὐταί, Σίβυλλαι δὲ ὑπὸ ἀνθρώπων οὐκ ἐκλήθησαν. τῆς μὲν δὴ πυθέσθαι τὴν ἡλικίαν καὶ ἐπιλέξασθαι τοὺς χρησμούς
4. *Licofrone* - Alex 1269 to Alex 1282 τῷ καὶ παρ' ἐχθροῖς εὐσεβέστατος κριθεὶς τὴν πλεῖστον ὑμνηθεῖσαν ἐν χάρμαις πάτραν ἐν ὀπιτέκνοις ὀλβίαν δωμήσεται, τύρσιν μακεδνὰς ἀμφὶ Κιρκαίου νάπας Ἄργουδς τε κλεινὸν ὄρμον Αἰήτην μέγαν λίμνης τε Φόρκης Μαρσιωνίδος ποτὰ Τιτώνιον τε χεῦμα, τοῦ κατὰ χθονὸς δύνοντος εἰς ἄφαντα κευθμῶνος βάθη, Ζωστηρίου τε κλιτύν, ἔνθα παρθένου στυγνὸν Σιβύλλης ἐστὶν οἰκητήριον, γρόνῳ βερέθρῳ συγκατηρεφὲς στέγης. Τοσαῦτα μὲν δύσκλητα πείσονται κακὰ οἱ τὴν ἐμὴν μέλλοντες αἰστώσειν πάτραν.
5. *Pindaro* - P 2.1 to P 2.17 Ζεῦ τέλει, αἰεὶ δὲ τοιαύταν Ἀμένα παρ' ὕδωρ αἶσαν ἀστοῖς καὶ βασιλεύσιν διακρί νειν ἔτυμον λόγον ἀνθρώπων. σύν τοι τίν κεν ἀγητὴρ ἀνὴρ, υἱῷ τ' ἐπιτελλόμενος, δᾶμον γεραί ρων τράποι σύμφωνον ἐς ἡσυχίαν. λίσσομαι νεῦσον, Κρονίων, ἡμερον ὄφρα κατ' οἶκον ὁ Φοῖνιξ ὁ Τυρσα νῶν τ' ἀλαλατὸς ἔχη, ναυσίστονον ὕβριν ἰδὼν τὰν πρό Κύμας, οἷα Συρακοσίων ἀρχῷ δαμασθέντες πάθον, ὠκυπόρων ἀπὸ ναῶν ὃ σφιν ἐν πόν τῷ βάλεθ' ἀλικίαν, Ἑλλάδ' ἐξέλκων βαρείας δουλείας. ἀρέομαι παρ μὲν Σαλαμῖνος Ἀθηναίων χάριν μισθόν, ἐν Σπάρτῃ δ' ἀπὸ τὰν πρό Κιθαιρῷ νος μαχᾶν, ταῖσι Μῆδειοι κάμον ἀγκυλότοξοι, παρὰ

δὲ τὰν εὐδ' ῥον ἀκτὰν Ἰμέρα παίδεσσιν ὕμνον Δεινομέν<εο>ς τελέσαις, τὸν ἐδέξαντ' ἄμφ' ἄρετᾶ, πολεμίων ἀνδρῶν καμόντων.

6. *Stazio* - sil. III 5 72-80 non adeo Vesuvinus apex et flammea diri/montis hiems trepidas exhaustit civibus urbes:/stant populisque vigent. hinc auspice condita Phoebotecta Dicarchei portusque et litora mundi/hospita: at/hinc magnae tractus imitantia Romae/quae Capys advectis implevit moenia Teucris./nostra quoque et propriis tenuis nec rara colonis/Parthenope, **cui mite solum trans aequora vectae/ipse Dionaea monstravit Apollo columba.**
7. *Velleio Patercolo* - hist. I 4 Athenienses in Euboea Chalcida <et> Eretriam colonis occupauere, Lacedaemonii in Asia Magnesiam. **Nec multo post Chalcidenses orti, ut praediximus, Atticis, Hippocle et Megasthene ducibus, Cumas in Italia condiderunt. Huius classis cursum esse directum alii columbae antecedentis uolatu ferunt, alii nocturno aeris sono, qualis Cerealibus sacris cieri solet. Pars horum ciuium, magno post interuallo, Neapolim condidit. Vtriusque urbis eximia semper in Romanos fides facit eas nobilitate atque amoenitate sua dignissimas. Sed illis diligentior ritus patrii mansit custodia, Cumanos Osca mutauit uicinia. Vires autem ueteres earum urbium hodieque magnitudo ostentat moenium.** Subsequenti tempore, magna uis Graecae iuuentutis, abundantia uirium sedes quaeritans, in Asiam se effudit. Nam et Iones duce lone profecti Athenis, nobilissimam partem regionis maritimae occupauere, quae hodieque appellatur Ionia, urbesque constituere Ephesum, Miletum, Colophona, Prienen, Lebedum, Myuntem, Erythram, Clazomenas, Phocaeam, multasque in Aegaeo atque Icario occupauere insulas, Samum, Chium, Andrum, Tenum, Parum, Delum aliasque ignobiles. Et mox Aeolii eadem profecti Graecia longissimisque acti erroribus non minus illustres obtinuerunt locos clarasque urbes condiderunt, Smyrnam, **Cymen**, Larissam, Myrinam Mytilenenque et alias urbes, quae sunt in Lesbo insula.

A cura di Francesco Verde